УДК 378.091.2:005.963.3-054.6-057.875

Н.В. Максименко («УМСА» Полтава)

РЕАЛЬНІ ТА ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У статті досліджується соціокультурна адаптація студентів-іноземців засобами навчально-виховного процесу. Аналізуються можливості застосування краєзнавчого матеріалу у формі віртуальних і реальних екскурсій.

Ключові слова: соціокультурна адаптація, краєзнавство, екскурсія, мовна компетентність, соціокультурна компетентність.

This article examines the sociocultural adaptation of foreign students in the educational process. The author specifies the possibilities of using local history material in the form of virtual and real excursions.

Key words: sociocultural adaptation, local history, excursion, language competence, sociocultural competence.

В статье исследуется социокультурная адаптація студентов – иностранцев средствами учебно – воспитательного процесса. Анализируются возможности использования краеведческого материала в форме виртуальных и реальних экскурсий.

Ключевые слова: социокультурная адаптация, краеведение, экскурсия, языковая компетентность, социокультурная компетентность.

Якість і традиції української освіти визначають привабливість України для іноземних студентів різних країн світу. Успішність навчання залежить від соціокультурної адаптації іноземного студента до умов навчання. Саме це обумовлює актуальність дослідження проблем адаптації іноземних студентів

до освітнього процесу українського вищого закладу освіти, зокрема в Українській медичній стоматологічній академії (м. Полтава).

Складність процесу адаптації до навчання в українських вишах полягає у тому, що у студента відбувається перебудова системи ціннісно-пізнавальних орієнтацій особистості, засвоюються нові способи пізнавальної діяльності і формуються певні типи та форми міжособистісних стосунків. Від успішності адаптації залежить подальший хід професійної діяльності людини. Соціокультурна адаптація передбачає пристосування індивіда до умов нового соціокультурного середовища, зокрема до нових ціннісних орієнтирів, норм поведінки, традицій, забезпечуючи його успішне існування у новому культурному середовищі.

Проблема соціокультурної адаптації іноземних студентів детально аналізується в роботах таких вчених, як Г. А. Воробйов [2], М. В Овчинникова [3], С. В. Патохіна [4] та ін. Проте ця проблема вимагає подальшої практичної розробки з урахуванням конкретного контингенту іноземних студентів і умов їх навчання. Особливої уваги потребують проблеми створення навчальних методичних матеріалів, здатних забезпечити успішність процесу соціокультурної адаптації іноземних студентів. У зв’язку з цим російська мова як іноземна зі звичайного навчального предмету перетворюється на засіб досягнення соціокультурної компетентності та розвитку особистості майбутнього фахівця. Предметом дослідження у статті обраний краєзнавчий аспект на заняттях російської мови з іноземними студентами.

Краєзнавчий зміст мовних навчальних матеріалів відповідає таким цілям: ознайомленню студентів з країною навчання та оптимізації засвоєння ними нерідної мови, ознайомленням з містом проживання та навчання. Згідно з сучасними уявленнями, реальне володіння нерідною мовою забезпечується такими видами умінь – мовною, мовленнєвою і комунікативною компетенціями. Вважається, що студент володіє мовною компетенцією, якщо він вміє побудувати і проаналізувати формально

правильні речення, що відповідають нормам системи даної мови. Студент володіє мовленнєвою компетенцією, якщо він вміє вербалізувати сенс у реченні та визначити сенс речення (наприклад, переказ тексту, написання стислого змісту тощо). Студент володіє комунікативною компетенцією, якщо він може використовувати свої мовні і мовленнєві вміння спілкування. Таке володіння мовою досягається у процесі виконання завдань, в яких іноземна мова використовується в нелігвістичних цілях (наприклад, як засіб знайомства з країною, містом, архітектурними пам'ятками).

Один з принципів лінгвокраїнознавства полягає в розумінні процесу вивчення та викладання російської мови як процесу акультурації іноземців, тобто засвоєння людиною, що виросла в одній національній культурі, історичних фактів, норм і цінностей іншої національної культури. Таким чином, відомості та уявлення про Україну, вже наявні у іноземних студентів, закріплюються та активізуються. Водночас запас знань студентів значно збільшується, оскільки їх базовий рівень в цьому напрямку, як правило, недостатній. Ця тема буде розширена у другому семестрі, коли студенти будуть вивчати предмет «Країнознавство», навчальним змістом якого є історія, національні традиції та звичаї, культура та національна ментальність.

Велике практичне значення для студентів має підготовка, участь і проведення засідань мовленнєвого клубу «Меридіани дружби». Перше засідання традиційно проводиться у перші місяці навчання. Студенти готують повідомлення про свою рідну країну і слухають носіїв мови з повідомленнями про Україну, Полтаву, академію. Такі віртуальні екскурсії заохочують студентів до продовження знайомства із новою для них культурою.

У першому семестрі навчання актуальною є тема «Місто, в якому я живу та навчаюсь». Студентам пропонується побачити різну Полтаву – історичну, наукову, літературну, студентську. Виконання завдань соціокультурної спрямованості цієї теми базується на комунікативних

потребах іноземних студентів та сприяє формуванню їхньої комунікативної компетенції, мовної особистості.

Перед тим як повести групу на екскурсію по місту, викладач дає студентам необхідну лексику, мовні кліше, вивчення яких дозволить студентам орієнтуватися і розмовляти в міському транспорті, магазинах, аптеках, на вулицях та біля історичних об’єктів.

Перед першою реальною екскурсією історичним центром міста викладач розказує про формування і становлення Полтави як «духовної столиці України» (Олесь Гончар). Студенти знайомляться з путівниками, довідниками, альбомами, листівками, які допоможуть зорієнтуватися у пішохідній екскурсії. Зокрема з ілюстративним путівником «Ласкаво просимо в Полтаву» (2004). Увага слухачів акцентується на подіях 300-літньої давнини, пов’язаних із перебігом Полтавської битви як частини Північної війни. На Івановій горі викладач акценту увагу студентів на першій письмовій згадці про Полтаву, відзначеній кам’яною брилою зі словами з Іпатіївського літопису. Під час екскурсії студенти можуть користуватись інформаційними табличками, а також QR-кодами, які є в місті біля історично значущими пам’ятками та будівлями.

Пішохідна екскурсія продовжується 1,5–2 години, за цей час слухачі знайомляться з романтичним, гумористичним та історичним символами міста. Випереджальним завданням для студентів є розповідь про те, що їм сподобалось і що не сподобалось у Полтаві.

Наприкінці першого семестру після проведеної реальної екскурсії під час поетапного контролю студенти, готуючи розповідь «Полтава», «Моє рідне місто» відповідають на питання за наступним планом: 1) географічне положення; 2) історія міста; 3) економіка; 4) культурний розвиток; 5) освіта. Віртуально студенти знайомляться також з районами міста – Шевченківським, Київським, Подільським та житловими мікрорайонами, які входять до складу кожного. Це потрібно студентам для орієнтування у пошуках місця для проживання.

Для розвитку зв’язного писемного мовлення використовуються завдання, які вимагають навичок написання зв’язного тексту у формі листа другові про місто), де живе і навчається студент.

Формування образної картини світу відбувається в єдності з актуальним світосприйняттям і розвитком навичок образного, логічного і критичного мислення, переосмислення особистого ставлення до світу, який засновано на культурних і духовних цінностях суспільства тієї держави, де проживають і навчаються іноземні громадяни.

Опитування студентів на першому етапі навчання дозволяє отримати інформацію про мотиви приїзду іноземних громадян в Україну. В якості основного мотиву студенти-іноземці зазвичай називають бажання отримати в Україні певну спеціальність (або лікаря, або інженера). Досвід роботи свідчить про те, що іноземних слухачів частіше за все у соціокультурній сфері спілкування цікавить побутова культура, традиції, звичаї народу, його духовні цінності, психологічний склад, національні риси. В аудиторії цю проблему вирішуємо методом гри, обговорення питань під час проведення віртуальних екскурсій по місту, по країні. Для цього використовується «Книга для читання», складена спеціально для слухачів, де є тексти: «Полтава», «Львів», «Одеса», «Харків», «Київ» та ін.

Починаючи вивчення тематичного блоку у другому семестрі навчання у науково-навчальному центрі студенти знайомляться з текстом «Місто, де я живу і навчаюсь», якій їм легше зрозуміти після реальної екскурсії історичним центром Полтави, відповісти на питання і переказати його. Після цієї роботи, спираючись на виконані раніше завдання, слухачі складають власну розповідь «Місто, де я живу і навчаюсь».

Під час вивчення однієї з найскладніших граматичних тем «Дієслова руху», екскурсія містом слугує дієвим засобом формування мовних компетентностей студентів-іноземців. Підготовчим етапом є робота в аудиторії з фазисними дієсловами, дієсловами руху, прислівниками (мимо, біля, за, перед та ін.). Закріплення знань про історичні об’єкти, проводиться у

формі інтерактивної віртуальної екскурсії за розширеним планом: *Географічне положення*. (Що таке Полтава? Де вона знаходиться? Яка погода у Полтаві взимку та літом? Яка температура? Яка природа в цьому місті?);

Полтава – історичний центр. (Хто розповів тобі про Полтаву? Скільки років місту? Це старе чи нове місто? Яка у нього історія? Які є пам'ятники? музеї?);

Полтава – промисловий центр (Які заводи і фабрики є у місті? Скільки їх? Що вони виготовляють? Що ти вже купував? Тобі сподобалось?);

Полтава – місто студентів (Які університети, академії та інститути є в Полтаві? Ким будуть студенти цих університетів та академій? Скільки студентів навчається в Полтаві? Скільки в Полтаві шкіл?);

*Полтава – транспортний центр (*Чому ми кажемо, що Полтава – транспортний центр? Скільки в місті залізничний вокзалів? автовокзалів? аеропортів? Які види транспорту є в Полтаві? Які ти використовуєш найчастіше?);

Полтава – культурний центр (Чому ми говоримо, що Полтава – культурний центр? Скільки музеїв, бібліотек, театрів є у Полтаві? Де ти вже був? Тобі подобається Полтава? Що особливо подобається? Що не подобається?).

Слухачі отримують завдання прочитати слова і словосполучення, нові слова перевести на рідну мову і записати у словник. Це можуть бути (річка Ворскла, Полтавська битва, Корпусний сад, пам'ятник Слави, залізничний вокзал, концертний зал «Листопад»). Після цього слухачі знайомляться з текстом і відповідають на питання по тексту, знаходять вірний чи хибний вислів за текстом і отримують завдання написати свою розповідь та переказати текст.

Під час занять використовується ілюстративний матеріал, буклети, альбоми, листівки тощо. Друга екскурсія містом охоплює літературно-історичний комплекс, де розташовані музей І. П. Котляревського,

Краєзнавчий музей, Музей авіації та космонавтики, Дендропарк, Військово-історичний заповідник «Поле полтавської битви».

Таким чином, краєзнавчий матеріал є потужним засобом соціальної адаптації студентів-іноземців. У єдності аудиторної роботи, віртуальних і реальних екскурсій відбувається формування соціокультурної компетентності та розвитку особистості майбутнього фахівця. В арабському прислів'ї визначений один із шляхів досягнення єдності з світом «Світ існує для людини, людина живе для світу». Краєзнавчий матеріал, пов'язаний з історією і культурою міст України, допоможе відкрити новий світ для студентів-іноземців, і водночас – залучити їх до активної праці на благо людства.

Література

1. Верещагин Е. М. Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Индрик, 2005. – 1308 с.

2. Воробьев Г. А. Развитие социокультурной компетенции будущих учителей иностранного языка / Г. А. Воробьев // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 5. – С. 25-28.

3. Овчинникова М.В. Научно-методические основы формирования социокультурной компетенции при обучении русскому языку как иностранному : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Овчинникова Майя Викторовна. – М., 2006. – 219 с.

4. Патохина, С.В. Формирование социокультурной компетенции / С.В. Патохина. – Сургут: Университет, 2007. – 314с.

5. Раутен В. Деятельность социального педагога по социокультурной адаптации учащихся иностранцев; Методологические основы социальной работы / В. Раутен, М. Коксинен. – М.: Педагогика, 1991. – 256 с.